

OFİTERUL DE GARDĂ

de Molnár Ferenc

Data premierei : 21 martie 1975.

Regia : KOVÁCS FERENC și KOVÁCS ADÁM. Decoruri : PAULOVICS LÁSZLÓ : Costume : SZATMÁRI AGNES.

Distribuția : CSIKY ANDRÁS (Actorul) ; ELEKES EMMA (Actrița) ; ÁCS ALAJOS (Criticul) ; TARNÓI EMILIA (Mama) ; KOVÁCS EVA (Camerista) ; KISS IMRE (Creditorul) ; T. LUKÁCS EVA (Plasatoarea).

Pe la începutul acestui veac, numele lui Molnár Ferenc făcea ocolul pământului, echivalând în faimă pe Shaw și Pirandello. Citeva decenii dramaturgul maghiar nu a lipsit de pe afișul nici unui teatru important din Europa sau America. Cu vremea, și într-un fel oarecum explicabil, gloria începe să pălească, dramaturgia lui arătându-se mai puțin viguroasă, deși nu lipsită de strălucire. Nu e singurul caz în care notorietatea unui dramaturg atinge, o vreme, cote maxime, deși s-ar fi putut vedea de la început că substanța operei sale conține combustie cât pentru un foc de artificii. E bine să arătăm, din capul locului, că Molnár Ferenc nu s-a putut desprinde în ansamblul operei lui dramatice — destul de întinse — de o problematică superficială, critica lui vizând aspectele morale ale vieții și mai deloc substratul social al moravurilor denunțate. Denunțate ? E prea mult spus ; dramaturgul dojenește cu părintească îngăduință pe eroii lui, eroi desprinși din burghezia și aristocrația maghiară din primele decenii ale acestui veac. Universul operei lui e așadar limitat și când personajele sale nu aparțin claselor avute, sînt fie slujnicute și vagabonzi simpatici, fie oameni din lumea teatrului. Firește, conflictele lui sînt conciliabile, ele reprezintă colateral și vag esența conflictelor sociale ale vremii sale și, din acest punct de vedere, Molnár Ferenc nu e decît pe foarte de departe rudă cu dramaturgia ilustră ai epocii. Revine în opera sa antiteza realitate-ficțiune, adevăr-iluzie, realitatea fiind sursa unor mici neazuri, neplăceri, nemulțumiri, neîmpliniri, care, toate, se rezolvă prin evadarea în ficțiune, în vis, în amăgire. Cam puțin, pentru a-l așeza cu inima ușoară alături de marile nume ale

dramaturgiei începutului de secol. Atunci, de unde notorietatea sa, greu egalată de vreun contemporan al lui ? Incontestabil, dintr-o strălucită expresie dramatică, dintr-o virtuozitate care amintește nu de puține ori și nu pe puține planuri de Feydeau, dintr-o fantezie nescată, capabilă să nascăcească zeci de variante ale conflictului generat de triumful adulterin, dintr-o perfectă cunoaștere a posibilităților dramaturgiei și scenei, dintr-o strălucitoare vervă a dialogului. Aici, Molnár Ferenc e pe teren solid și nu e de mirare că meșteșugul lui a încîntat spirite strălucite ca ale lui Shaw și Thomas Mann.

De altfel, convingerea ne-o putem face și singuri, citind volumul de teatru recent apărut în limba română, volum care înmănunchiază, într-o selecție bine gândită, cele mai reprezentative lucrări dramatice ale lui Molnár Ferenc, printre care Liliom, Mareșalul, Teatru la castel și, firește, Ofițerul de gardă.

Această din urmă piesă, model prin ea însăși de tot ce înseamnă în esență dramaturgia lui Molnár Ferenc, nu e necunoscută nouă. Încă în 1911, un an după ce fusese reprezentată la Budapesta, piesa e tradusă de Liviu Rebreanu și jucată la naționalul craiovean. Recent, s-a reprezentat la secția maghiară a Teatrului de Nord din Satu Mare. Firește, alegerea a fost dictată de interesul, dacă nu chiar pasiunea, pe care-l poate stîrni unor actori interpretarea unor roluri... de actori, în care travestitul nu e cel din urmă dintre mijloacele folosite de autor. E, pe scurt, vorba de o familie de actori în care soțul, vrînd să prevină secătuirea iubirii lor, se travestește în ofițer de gardă și-și recucește soția. Nelipsita lovitură de teatru e că soția știuse din primele clipe că ofițerul de gardă e soțul ei, dar se lasă cu bună știință, ba chiar cu voluptate, recucerită. În jocul de-a viața și de-a teatrul soții și-și redobîndesc iubirea și încrederea. E moral, e instructiv, dar mai ales e recreativ și plăcut jocul acesta făcut din scînteieri efemere și meșteșug solid, din haz și undă lirică.

Piesa amintește în multe privințe de Fii cuminte, Cristofor, deși nu e nici un temei să stabilim aici grade de rudenie, dar amintește în ce are ea mai bun, mai substanțial de Fii cuminte, Cristofor, și apropierea o fac numai pentru a da o măsură cât mai exactă a valorii acestei spumoase comedii pe care cei mai buni din trupa sătmăreană au ales-o pentru antrenamentul lor de virtuozitate. Întotdeauna cînd aici se întîlnesc pe scenă Emma Elekes, Csiaky András și Ács Alajos se produce mai mult decît un spectacol, se naște o competiție. De data aceasta a cîștigat Elekes Emma. Ács Alajos, interpretul criticului, are o partitură mai săracă, rolul lui e de confident al ambilor soți, el trebuie să tacă și să asculte și să dea dreptate amîndorura și o face cu acea calmă și răbdătoare înțelegere de adevărat prieten și cu umor subtil. Csiaky András, interpretul soțului, e exploziv, impulsiv, suspicios, amărit, pornit pe răzbu-

nare, spăsit, sau toate laolaltă, dar în rolul Ofițerului de gardă mi s-a părut stinjenit și nu destul de înflăcărat în asalturile lui. Cuceritorul a părut el însuși prea puțin convins de rolul lui și de aceea ne-a convins mai puțin. Travestiul nu i-a reușit. Elekes Emma, fermecătoare în grația și eleganța ei, a arătat o deplină stăpânire a mijloacelor ei, fiind atât de sincer și convingător îndrăgostită, că suplinea prin plusul de emoție lipsa de vibrație a seducătorului ofițer de gardă. În roluri mici, construite pe câteva scene de efect, au amuzat Tarnói Emilia, Kovács Éva și Kiss Imre. Regizorii Kovács Ferenc și Kovács Adam par să fi lăsat toată libertatea interpretelor, dar nu par să-i fi îndemnat la mai mult decât a vrut fiecare. Paulovics László a închipuit un decor colorat și delicat în liniile desenului, iar Sztalmári Ágnes i-a îmbrăcat elegant pe interpreți.

Virgil Munteanu

Teatrul Tineretului din Piatra Neamț

MAI ÎNAINTE DE A CÎNTA COCOȘUL de Ivan Bukovčan

Data premierei : 23 martie 1975.

Regia : EDUARD COVALI. Scenografia : EDUARD COVALI.

Distribuția : NINA ZĂINESCU (Fanka) ; GHEORGHE BIRĂU (Ondrej) ; CONST. GHENESCU (Terezčák) ; EUGENIA BALAURE (Babjakova) ; THEODOR DANETTI (Sustek) ; VALENTIN URİTESCU (Uhrik) ; ION MUSCĂ (Vagabondul) ; EUGEN APOSTOL (Tomko) ; ELENA JITCOV (Soția farmacistului) ; IOANA PAVELESCU (Marika) ; PAUL CHIRIBUȚĂ (Fischl)
Traducere : EUGEN TOBGAȘEV.

În repertoriul chibzuit și cu titluri de prestigiu al actualei stagiuni la Piatra-Neamț (Romeo și Julieta, Matca de Sorescu), întâl-

nim și o piesă din fierul teatrului slovac ; lucrare, despre care aflăm din caietul-program (întocmit cu seriozitatea și ținuta culturală statornicită în acest secretariat literar) — că s-a bucurat de Premiul Ministerului Culturii, pentru cea mai bună piesă originală a anului 1969. După cum ne mărturisește și autorul, Mai înainte de a cînta cocoșul (să recunoaștem că în transpunere românească, titlul nu sună prea bine) s-a reprezentat pe aproape toate scenele din Cehoslovacia, și în alte nenumărate țări din estul Europei, în aproape 50 de montări, consecutive premierei mondiale. Ne explicăm această largă audiență a textului lui Bukovčan la un public totuși diferit, prin ecurile încă vii în conștiința europeană a tragediilor declanșate de cel de-al doilea război mondial, piesa încadrîndu-se într-o tipică „dramaturgie a Rezistenței”, în contextul dramatic al luptei populației civile împotriva agresorilor hitleriști. Dacă subiectul dramei e lipsit de un caracter inedit, — modelul ei genetic fiind neîndoiios Montserrat de Roblès — după cum sesizăm, nu puține asemănări cu cunoscuta piesă a lui Al. Voitiin Oameni care tac, reprezentată în urmă cu 15 ani —, tensiunea conflictuală are o intensitate reală, situația-limită prezentată fiind circumscrisă cu finețe în cadrul cotidian de rutină și totodată de excepție al războiului, în Slovacia cotropită. Un grup de ostateci, culeși la întimplare după reprimarea răscoalei din Bratislava 1944, este pus în situația desemnării unui candidat la moarte ales dintre ei, preț al răscumpărării atentatului asupra unui soldat neamț. Noaptea petrecută în subsolul unei locuințe, ai cărei locatari au fost deportați, locuință transformată ad-hoc într-o insolită celulă comună, devine incinta unui sui-generis tribunal al conștiințelor. În confruntarea reacțiilor temperamentale și a atitudinilor morale, se surprind tipologii — în general în spectrul de coloratură al unei tipice apartenențe mic-burgeze, autorul urmărind cu obstinație „momentul adevărului” din existența fiecăruia, moment generator de reacții surprinzătoare în sens etic pozitiv sau negativ. Amintindu-ne prin temă și expresie de o întreagă tradiție a literaturii cehoslovace, dedicată evocării celui de-al doilea război mondial, piesa lui Ivan Bukovčan apare pe afișul din Piatra-Neamț ca o judicioasă tentativă de prospectare în dramaturgia mai recentă a unei țări socialiste, deși poate am fi fost mai interesați de operele inspirate de actualitatea imediată, a edificării socialismului, decât de un trecut dramatic investigat nu de puține ori.

Spectacolul realizat de Eduard Covali — în dublă ipostază de regizor și scenograf — beneficiază de o gravă și serioasă „punere în pagină”, cu o minuțioasă, elaborată expunere a relațiilor și cuvenită amplasare a accentelor. Sugestiv, încărcat cu detalii semnificative, pentru timpul istoric și dramatic al acțiunii, decorul de factură realist-tradițională conține o aglomerare bizară de obiecte, a căror ală-